

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,30. Verschijnt wekelijks.

HET KIND MET HET BADWATER

Er is een tijd geweest dat de humanist tot in den treure het verwijt kreeg te horen, dat het feit dat hij geen goddelijke geboden erkende, meebracht dat hij dan ook eigenlijk een onzedelijk mens moest zijn.

Men was wel bereid toe te geven, dat het niet altijd uitkwam: er waren mensen die niet aan een God geloofden en toch „best meevielen”, maar dat kwam dan doordat zij heel wat beter waren dan hun leer en eigenlijk zonder dat zij het zelf wilden of beseften toch wel christenen mochten heten.

Die tijd is — nee pas op, nog niet voorbij. Practisch elke week kan men in alle mogelijke stichtelijke krantjes en blaadjes varianten lezen van de leer, dat voor ware zedelijkheid geloof eenvoudig onontbeerlijk is. Nee dood is dit bijgeloof nog lang niet, maar het heeft toch wel zijn beste tijd gehad.

Maar nu staan we bloot aan aanvallen van de andere kant, van de linkerkant. In die hoek verwijt men ons, dat wij lang niet radicaal genoeg opruiming gehouden hebben onder dat zogenaamde erfgoed der eeuwen, dat welbeschouwd alleen maar rommel is: wij houden nog vast aan die oudbakken woorden als goed en slecht, wij doen nog — stel je voor! aan wat we dan met een duur woord zedelijk waarden plegen te noemen. Maar luister nou eens, zeggen deze lieden tegen ons, zien jullie nou zelf niet, dat die hele zedelijke waardering waar jullie zo gewichtig over doen, eigenlijk maar een uiterst bedenkelijke zaak is? Verstandige mensen die met hun tijd meegaan, zijn daar heus al lang aan ontgroeid. Zoveel jaren achter elkaar en van zoveel verschillende kanten heeft men de mensen voorgekauwd: dit is goed en dat is verkeerd, dus het eerste moet je doen en dat andere behoor je te laten. En begrijp mij goed: als

er nu mensen zijn die bereid zijn zich daar keurig aan te houden, dan hebben wij daar geen bezwaar tegen, welnee, dat is hun zaak. Maar je moet van óns niet verwachten dat wij die regeltjes die onze voorouders hebben uitgedacht omdat hun dat om de een of andere reden goed uitkwam, nu nog ernstig zullen nemen. Wel beschouwd zijn wij veel consequenter dan jullie humanisten en wij zijn dan ook een belangrijke stap verder: wat wij met jullie gemeen hebben, dat is dat wij geen christenen meer zijn, maar jullie houdt nog wel vast aan dat onderscheid tussen goed en slecht en jullie zijn je er blijkbaar helemaal niet van bewust, dat je daarmee een aanhangsel van het christelijk geloof handhaaft. Jullie ontleent dat onderscheid dan wel niet meer aan God, maar je blaast het wel op tot iets geweldig belangrijks en je noemt het algemeen geldig. Kijk, dat is nu in onze ogen half werk. Dat onderscheid berust alleen maar op een stelletje afspraken en die kun je met hetzelfde plezier door een ander stel afspraken vervangen.

Ik geloof, lezers, dat ik hiermee wel zo ongeveer de bezwaren heb weergegeven die men in deze kring — een vrij brede kring — inbrengt of althans voelt tegen de humanisten die men verdenkt van halfslachtigheid, misschien ook van halfzachtigheid.

Het is een in wezen tragische geschiedenis: eeuwenlang brengt men de mensen met alle mogelijke middelen de overtuiging bij, dat er een onverbrekbare samenhang bestaat tussen het aanvaarden van verschillende geloofsartikelen en het zedelijk zijn. Is het dan te verwonderen dat sommige mensen, die de bewuste geloofsartikelen niet meer als waar kunnen aanvaarden, nu ook met diep wantrouwen komen te staan tegenover alle gepraat over goed en slecht? Nee natuurlijk niet. Dat onderscheid is hun

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 20 december 1964

Zojuist verschenen:

DE VERLENGING VAN HET LEVEN

samengesteld door Dr. L. A. Boeré, Dr. A. Daan, Dr. H. Faber, Prof. mr. J. F. Glas-tra van Loon, Dr. J. C. M. Hattinga Ver-schure, Prof. dr. ir. A. F. van Leeuwen s.j., Prof. dr. G. A. Lindeboom, J. Reehorst, Dr. V. W. D. Schenk, mevr. C. M. Versteeg-Sol-leveld, arts.

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 29.

alleen maar ingeschept als een aanhangsel van het geloof dat zij nu hebben prijsgegeven. Dan lijkt het niet meer dan consequent als men met het geloof ook dit onderscheid over boord zet. En daarmee vervallen zij dan in de begrijpelijke fout, die ik al in mijn titel heb aangegeven: zij gooien met het badwater ook het kind weg!

Hier ligt nu juist een van de grote opvoedingstaken van het Humanistisch Verbond: om de mensheid die door het verlies van de oude zogenaamde zekerheden het stuur is kwijt geraakt, het besef bij te brengen, dat het niet Gods geboden zijn, die de mens kunnen leren, wat goed is en dat hij dat ook van niemand, van geen God en geen mens behoeft te leren, omdat hij het — en de verrassing van die dit voor het eerst hoort, is altijd weer groot en toch is het eigenlijk zo eenvoudig — omdat hij het in zekere zin zelf wel weet. Wéét, niet zo dat hij zo maar in de ruimte, buiten alle toepassingen om, een definitie kan opspuiten en kan zeggen: goed en slecht, o weet je dat niet? Dan zal ik je wel eventjes vertellen, wat dat precies is. Nee, in die zin weet hij het beslist niet, maar toch hij weet het. Hij doet namelijk aan wat men zedelijk waarden noemt. Dat wil niet zeggen, dat hij er aan de lopende band een reeks zedelijke oordelen uitgooit, nee, misschien zegt hij wel geen woord, maar dan toch keurt hij sommige dingen af, en andere goed, er is iets dat zijn verontwaardiging opwekt, wat hij gemeen vindt en hij heeft misschien de pest aan zichzelf omdat hij zich gisteren toch maar vrij pover gedragen heeft. Kijk, dat innerlijk reageren met al of niet vaag blijvende gevoelens van goedkeuring, eerbied enerzijds, afkeuring en verontwaardiging aan de andere kant, dat is „zedelijk waarden” en daar doet iedereen aan, de verlichte lieden, die menen dat zij aan deze ouderwetse liefhebberij al lang ont-

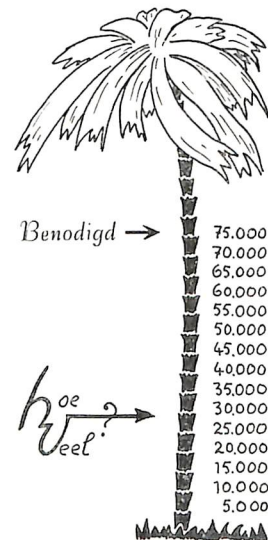
groeid zijn net zo goed als ieder ander. Zeker, zij zijn niet van plan allerlei gedragsregeltjes die onze voorouders hebben uitgedacht, nu nog ernstig te nemen. Wel, ik zal zeker niet proberen hen wat dit betreft tot andere gedachten te brengen, ik geef hun daarin schoon gelijk. Want om die gedragsregels gaat het helemaal niet.

Het gaat bij de zedelijke waardering zelfs eigenlijk niet om het gedrag. Natuurlijk het gedrag geeft aanleiding tot zedelijke waardering; het brengt die waardering op gang, maar wanneer men zich afvraagt, wat dan eigenlijk zedelijk gewaardeerd wordt. dan blijkt altijd weer — lezers en dit heb ik al vaker in deze kwartiertjes verteld, ik hoop niet dat u denkt: ja zelfs tot vervelens toe! — dan blijkt dus altijd weer, dat dat niet het gedrag zelf is, maar dat wat er achter zit, iets waar dat gedrag alleen maar een uitvloeisel van is, een symptoom: iets van de mens zelf. En wat dan precies? Niet de hele mens zoals die reilt en zeilt, immers b.v. niet zijn uiterlijk, ook niet zijn innerlijke kwaliteiten, want b.v. niet zijn intelligentie, hoewel die natuurlijk heel veel invloed heeft op iemands gedrag, maar alleen het karakter van de mens, zijn gezindheid. Dáárop en daarop alleen is onze zedelijke waardering eigenlijk gericht. Maar dit woord eigenlijk verdient hier wel de nadruk. Want het merendeel van de mensen is zich er helemaal niet van bewust, dat het de gezindheid is die gewaardeerd wordt.

Pas wanneer iemand zijn eigen spontane waarderingen gaat ontleden, wanneer hij b.v. ziet hoe zijn oordeel heel anders wordt, zodra hij ook let op de omstandigheden waaronder een daad gepleegd is, dan pas kan hij komen tot de conclusie die ook hemzelf verrast: hè dat heb ik nooit geweten, het is de gezindheid

GIRO 64.75.00 Bihar-actie

Stand op 18 december.

Kalender 1965

De kalender 1965 van het Humanistisch Verbond is verschenen. Deze is thans in 2-kleurendruk uitgevoerd.

De prijs van . . . **f 2.50**
is gehandhaafd

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door storting of overschrijving van f 2.50 op postrekening 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond Utrecht

In de omschrijving:
KALENDER 1965

waar het op aankomt en eigenlijk niet het gedrag.

Intussen de gezindheid is onzichtbaar, wat men ziet is het gedrag. En omdat het gedrag dus het eerst de aandacht opeist, is het begrijpelijk dat men geprobeerd heeft de resultaten van de zedelijke waardering vast te leggen in gedragsregels, in geboden en verboden. Dergelijke regels zijn altijd ruw, zij verwaarlozen alle bijzonderheden en zij gaan dan ook nooit op zonder uitzonderingen. Men kan wel beweren „liegen is altijd slecht”, maar het is niet juist: er zijn omstandigheden denkbaar, waaronder het liegen van een betere gezindheid getuigt dan de waarheid spreken. Men behoeft dus inderdaad vaste gedragsregels niet al te ernstig te nemen. Ook al niet omdat ze zo licht verward worden met alle mogelijke en onmogelijke fatsoenregeltjes, die met de zedelijke waardering niets te maken hebben:

als Jantje precies doet wat hem is opgedragen, met twee woorden spreekt, op de vraag „wat zeg je nou?” reageert met een woord van dank, het goeie handje geeft, niet in zijn neus peutert, uitkijkt voordat hij oversteekt en nooit met vreemde mene- ren meegaat, dan is het in acht nemen van deze voorschriften niet zonder betekenis voor het leven van Jantje en de zijnen, maar een aanwijzing voor wat de knaap zedelijk waard is, is het niet. Ook als hij dit alles stipt opvolgt, is het niet uitgesloten dat dit keurig gehoorzame knaapje eigenlijk maar een naar mannetje is.

En dat de zedelijke waardering alleen maar het resultaat zou zijn van die bonte reeks van geboden en verboden, die het kind te verwerken krijgt, is een onaanvaardbare theorie. Wanneer het kind niet beschikte over een oorspronkelijk, tot zijn wezen behorend zedelijk waarderingsvermogen, dan zou het kind uit al die suggesties nooit meer kunnen leren dan hoe hij zijn leven zo aangenaam mogelijk kan inrichten.

Maar wie meent dat deze slimme berekening van voor- en nadelen dan min of meer vanzelf kan veranderen in de zedelijke waardering, waarin sprake is van een behoren en waarin juist de gevolgen van het handelen naar de achtergrond worden gedrongen — die moet wel regelrecht in wonderen geloven.

En wat nu tenslotte de bewering betreft: wij zijn daaraan ontgroeid, wij doorzien, dat dat alles maar o zo betrekkelijk is, het is gelukkig dat de mensen zo veel wijzer zijn dan zij zelf beseffen. Neem maar de proef. Zet deze lieden die de waardering hebben afgezworen, maar eens een geval voor uit de praktijk. Vertel hun van het uitmoorden van de joden door het Nazidom. Vertel hun van de één en twintig blanken die de drie bestrijders van de rassendiscriminatie vermoord hebben en ga eens na of ze niet vertoewend zijn. En hebben zij bij die vertoewendiging de houding van nou ja ik denk er zo over maar als jij er anders over denkt, dan even goeie vrienden, het is eenvoudig een kwestie van smaak, waarover verder niet te twisten valt?

Geef u zelf het antwoord maar lezers! Misschien dat we er nog eens over kunnen praten.

LIBBE v. d. WAL.

lezingen voor de radio

- di. 22 dec. VARA 22.15 uur: Televisie-uitzending.
- zo. 27 dec. VARA 9.45 uur: Matthew J. Spetter: Wat een wereld kon het zijn.
- zo. 3 jan. VARA 9.45 uur: J. P. van Praag: Nieuwjaarsbrief van het Humanistisch Verbond.
- di. 5 jan. VARA 15.30—15.45 uur: Mevr. D. Roethof-Ensing: „Opvoeding in het gezin”.

DRIE NIEUWE BROCHURES

In deze week, vlak voor de jaarwisseling, verschenen er drie nieuwe brochures. Het doet ons genoeg hiervan melding te kunnen maken, omdat het aantoont, dat er gewerkt wordt. Bij de lezing trof het ons weer, wat er zoal in die 18 jaar is bereikt. Maar wij laten graag het oordeel aan de lezer over.

HUMANISME EN SEXUALITEIT

Voor ons ligt de brochure „Humanisme en Sexualiteit”. Wij schreven kortgeleden reeds dat de verschijning was te verwachten en daarmee is aan de wens van velen voldaan. De wens om te kunnen grijpen naar gedachten, die in humanistische kring leven over het onderwerp sexualiteit.

De redacteur, dr. J. P. van Praag, heeft bij de samenstelling gelet op de vele aspecten van dit onderwerp en deze systematisch belicht. De dertig pagina's, die deze brochure telt, zullen zeker de belangstelling hebben van velen.

(prijs f 0,95)

DIT WORDT GEDAAN

Het is een keurig verzorgde uitgave, deze brochure, die eveneens deze week van de drukker kwam.

De brochure is op prettige en in een voor ieder begrijpelijke taal geschreven en met aardige foto's verluicht. Zij telt 24 pagina's en geeft een waardevolle informatie aan belangstellenden in het werk van het Verbond en dat van de neven-organisaties.

(prijs f 0,50
herziene en bijgewerkte
druk)

**KERSTFEEST!
TOON UW GOEDE WIL**

anti honger actie

**neem een gast
aan tafel**

Voor f 6,- kunt u een hongerend kind een maand voeden.
 Voor f 36,- kunt u een hongerend kind een half jaar voeden.
 Voor f 72,- kunt u een hongerend kind een jaar voeden.

Meld u als gastvrouw/heer bij de NOVIB, van Blankenburgstraat 6, Den Haag.
Stort uw bijdrage op giro 645300 t.n.v. NOVIB, met vermelding van 'een gast aan tafel'.
of stort een feestgave voor deze 'ANTI-HONGER-ACTIE'.

HUMANISTISCH VORMINGSONDERWIJS

Een herdruk, maar dan wel een verbeterde. Het vormingsonderwijs staat momenteel in de belangstelling van buitenkerkelijk Nederland en ook in kerkelijke kring interesseert men zich er levendig voor.

De acht pagina's, in een goed ontworpen omslag, geven de geïnteresseerde een beeld van wat het vormingsonderwijs nu feitelijk wil zijn. Deze brochure zal, evenals zijn voorganger, zijn weg wel weten te vinden.

(prijs f 0,50)

Zojuist verschenen:

HUMANISME EN SEXUALITEIT onder redactie van dr. J. P. van Praag f 0,95

HUMANISTISCH VORMINGSONDERWIJS f 0,50

DIT WORDT GEDAAN f 0,50

Te bestellen door storting of overschrijving op girorekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond, met omschrijving van de gewenste brochure.